

SALVS REI PVBLICAE SVPREMA LEX ESTO.

VYBRANÁ
TÉMATA

Polsko – volby 2005 a 2007

(8/2007)

Sandra Hrachová
aktualizace: Vojtěch Drahorád

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

POLITICKÝ SYSTÉM	2
CHARAKTERISTIKA STRANICKÉHO SYSTÉMU A PARLAMENTNÍCH POLITICKÝCH STRAN. 3	3
SLOŽENÍ VLÁDY A PARLAMENTU 2001-2005	6
VÝSLEDKY VOLEB A NOVÉ SLOŽENÍ PARLAMENTU ROKU 2005	8
PARLAMENTNÍ VOLBY 2007	9
PRAMENY	10

Politický systém

Polsko je republikou s parlamentně demokratickým způsobem vlády. Ústava byla přijata v roce 1997. Exekutivu představují prezident a vláda v čele s premiérem. Polský prezident je formální hlavou státu. Je sice dle ústavy součástí exekutivy, ale nedisponuje reálnou výkonnou mocí. Prezident je volen v přímých většinových volbách na funkční období pěti let a může být zvolen pouze na dvě funkční období. Prezident je garantem kontinuity státní moci, dohlíží na dodržování ústavy, je nejvyšším velitelem ozbrojených sil, reprezentuje zemi v mezinárodních vztazích, má pravomoc zákonodárné iniciativy, disponuje suspenzivním vetem, vyhláší volby do Sejmu s Senátem, jmenuje soudce, se souhlasem Senátu může vyhlášovat referenda, má právo udělovat milost a propůjčovat státní vyznamenání. Prezident není z výkonu své funkce odpovědný, ale může být stíhán v případě porušení Ústavy, zákona nebo spáchání zločinu.

Těžiště výkonné moci představuje vláda v čele s premiérem, který řídí její činnost a koordinuje práci ministrů. Premiéra jmenuje prezident republiky, premiér navrhuje složení vlády. Prezident jmenuje vládu do 14 dnů od zahájení zasedání nově zvoleného Sejmu, nebo od přijetí demise předchozí vlády. Vláda musí do 14 dnů od svého jmenování předstoupit před Sejm a požádat o vyslovení důvěry (schvalováno absolutní většinou za přítomnosti aspoň poloviny všech poslanců). Vláda je politicky odpovědná Sejmu a má zákonodárnou iniciativu.

Zákonodárnou moc představuje dvoukomorový parlament (Národní shromáždění), složený z dolní komory Sejmu a horní komory Senátu. Sejm se skládá z 460 poslanců volených přímo poměrným volebním systémem na čtyři roky. Hlavním úkolem Sejmu je legislativní činnost. Druhou důležitou funkcí je klíčová spoluúčast v procesu vzniku nové vlády a její kontrola. Sejm jmenuje řadu vysoce postavených úředníků. Senát je složen ze 100

senátorů, kteří jsou voleni přímo systémem relativní většiny na období čtyř let. Postavení Senátu v politickém systému je velmi slabé. Senát se pouze podílí na některých pravomocích Sejmu, je na Sejmu závislý.

Charakteristika stranického systému a parlamentních politických stran

Vývoj polského stranického systému úzce souvisí s volebním systémem a jeho účinky, volební systém se od roku 1989 několikrát proměnil a s ním se změnil i charakter stranického systému. Stranický systém charakterizuje řada velmi specifických znaků. V postavení a úloze stran v politickém systému Polska dochází k neustálým změnám. Politické strany jsou institucionálně velmi nestálé. Do roku 1991 byl stranický systém spíše multipolární, v letech 1993-2001 tendoval k bipolaritě, ta však byla po parlamentních volbách roku 2001 narušena a systém se v důsledku posílení významu antisystémových (antiliberalních, proti EU, populistických, silně konzervativních) uskupení přiklonil k multipolaritě.

Polský stranický systém je možné charakterizovat jako umírněný multipartismus. Nyní stojí v podobě dvou silných uskupení na jedné straně konsolidovaná levice a na straně druhé konsolidovaná pravice. Mezi nimi se pohybuje několik menších politických stran.

Polské politické strany lze dělit na základě několika štěpných linií – socioekonomické (na levíci a pravici), štěpení na základě stát versus církev, vztah k minulosti, vztah k Evropské unii. Polské politické strany jsou institucionálně vysoce nestabilní, mají slabou členskou základnu. Strany nejsou příliš regionálně zakořeněny, systematicky nebudují síť regionálních poboček, jejich struktura je značně chaotická.

Občanská platforma Polské republiky (Platforma Obywatelska – PO)

- **Základní charakteristika:** centristická strana založená roku 2001, od roku 2002 jednolitá strana liberálního charakteru, nejvýznamnější prosystémová opoziční strana (její volební preference přesahují 20 %), nepřilíš početná, sdružuje jen kolem 20 tisíc členů, člen Evropské lidové strany;

- **Hlavní principy:** otevřený liberalismus, snížení daní, zmenšení role státu v ekonomice, ale i neliberální principy – zdůrazňování významu rodiny, náboženství, národních zájmů, tradic atd., jednotnou daň z osobních příjmů 15 %, zrovnoprávnění státních a soukromých škol, decentralizaci výdajů z ústřední vlády na místní správu, další privatizaci a demonopolizaci, přímou volbu starostů, soukromou zdravotní péči, většinový volební systém, reformu pracovního práva, omezení pravomocí odborů, snížení počtu poslanců v Sejmu na 230;

- **Zahraniční politika:** silně proevropská strana, prosazuje silnou pozici Polska a zachování polské kulturní identity v Unii;

Svaz demokratické levice (Sojusz Lewicy Demokratycznej – SLD)

- **Základní charakteristika:** moderní levicová sociálně demokratická strana, vznikla v roce 1991 jako koalice řady levicových stran a jiných organizací, hlavním pilířem koalice byla Sociální demokracie Polské republiky (SdRP), na sjezdu SdRP roku 1999 bylo rozhodnuto o ukončení činnosti strany, v témže roce došlo k transformaci SLD v jedolitou stranu, do níž vstoupili téměř všichni bývalí členové koalice, volebně velmi úspěšná, vůdce A. Kwasniewski prezidentem republiky, roku 2004 došlo ve straně k rozkolu, odtrhla se část poslanců, kteří založili Polskou sociální demokracii, postavení strany se velmi horšilo, navíc roku 2005 část členů i funkcionářů přešla do nově vznikající Demokratické strany, člen Socialistické internacionály a Evropské socialistické strany;
- **Hlavní principy:** moderní levicová strana sociálně demokratického typu, skeptická vůči radikálním tržním reformám, ideálem sociálně a ekologicky orientované tržní hospodářství, odluka církve od státu, široká územní samospráva, rovnoprávnost pohlaví, státní garance sociálních práv, podpora zaměstnanosti;
- **Zahraniční politika:** byla pro vstup Polska do EU, a do NATO podpora prohlubování evropské integrace;

Demokratická strana (Partia Demokratyczna – PD)

- **Základní charakteristika:** liberální strana, v druhé polovině 90. let patřila k nejvýznamnějším politickým stranám pod názvem Unie svobody, vznikla v roce 1994 sloučením Demokratické unie a Liberálně demokratického kongresu, ve volbách do Sejmu v roce 2001 úplně propadla a v současnosti je mimoparlamentní opozicí, v dubnu 2005 se strana přejmenovala z Unie svobody na současnou Demokratickou stranu
- **Hlavní principy:** výrazně liberální strana
- **Zahraniční politika:** pro rozšiřování a prohlubování evropské integrace;

Právo a spravedlnost (Prawo i Sprawiedliwosc – PiS)

- **Základní charakteristika:** konzervativní pravicová strana s nádechem populismu, vznikla v roce 2001, založena bratry Kaczynskimi, člensky nepočetná strana, volebně relativně úspěšná (okolo 15 %);
- **Hlavní principy:** zastánkyně bezpečného, silného a spravedlivého státu, hlavní hodnoty – národní zájem a křesťanství; zajištění bezpečnosti občanů prostřednictvím ztřetí trestních postihů, zefektivnění práce policie a dalších bezpečnostních složek, potírání korupce a zločinu, aktivní zasahování státu do ekonomiky, snižování daní, pro silný sociální stát;
- **Zahraniční politika:** skeptická vůči EU, ale zcela ji neodmítá, Polsko by se mělo spíše orientovat na NATO a USA, proti federalizaci EU, proti evropské ústavě;

Liga polských rodin (Liga Polskich Rodzin – LPR)

- **Základní charakteristika:** vysoce specifické politické uskupení, vzniklo v roce 2001 jako koalice několika katolických a nacionalistických stran a organizací, úzké spojení s některými kruhy uvnitř katolické církve, extrémní, antisystémové uskupení (silně populistická a konzervativní, proti EU a liberalismu, velký důraz na tradiční hodnoty), podpora strany kolem 10–15 %;
- **Hlavní principy:** vypjatý nacionalismus, i ekonomické otázky – hlavně snižování daní, silný konzervatismus, proti interrupcím, registrovanému partnerství a euthanasii;
- **Zahraniční politika:** proti EU zaměření, jak proti vstupu Polska do EU, tak proti existenci samotné integrace;

Polská lidová strana (Polskie Stronnictwo Ludowe – PSL)

- **Základní charakteristika:** agrární politická strana, pokračovatelka Sjednocení lidové strany z období před rokem 1989, k transformaci do současné podoby došlo v roce 1990, od roku 1989 neustále zastoupena v parlamentu, dobře organizovaná, nejpočetnější členská základna okolo 140 tisíc členů,
- **Hlavní principy:** neoagrarismus, sociální solidarismus, tržní ekonomika se státním dohledem nad klíčovými sektory, zejména zemědělství, obrana tradičních národně-katolických hodnot;
- **Zahraniční politika:** podpora členství země v EU, za podmínky aktivní státní ochrany zájmů polských rolníků a obecně ochraňování polských národních zájmů;

Sebeobrana (Samoobrona)

- **Základní charakteristika:** radikální agrární strana, základ této strany je třeba hledat ve stejnojmenném radikálním odborovém svazu, strana působí od roku 1992, až do roku 2001, kdy získala v parlamentních volbách 10 % hlasů, byla marginální stranou. Vysoký počet členů, kolem 100 tisíc;
- **Hlavní principy:** silně populistická radikální levice, nespokojenost s vývojem po roce 1989, prosociální, proekologická, hlásí se ke koncepci tzv. třetí cesty, agrarismus, křesťanské hodnoty;
- **Zahraniční politika:** proti vstupu Polska do EU, proti evropské ústavě;

Polská sociální demokracie (Socjaldemokracja Polska – SDPL)

- **Základní charakteristika:** sociálně demokratická strana, vznikla v roce 2004 v důsledku dalšího rozkolu uvnitř Sjednocení demokratické levice – nespokojenost s nesplněním vnitřních reforem SLD po nevydařené vládě L. Millera
- **Hlavní principy:** obdobný program jako SLD, důraz na sociální solidarismus, světský charakter státu, práva žen, práva menšin;
- **Zahraniční politika:** výrazně proevropská strana;

Unie práce (Unia Pracy – UP)

- **Základní charakteristika:** levicová strana, jediná nepostkomunistická, vznikla v roce 1992 sloučením, několika levicových uskupení, kromě let 1997-2001 nepřetržitě zastoupena v Sejmu, v roce 2001 při volbách koalovala s SLD a pronikla i do vlády, nepočetná, méně významná strana;
- **Hlavní principy:** silně levicová strana socialistického typu, pomoc tzv. obětem ekonomické transformace tedy dělníkům
- **Zahraniční politika:** pro vstup Polska do EU, pro prohlubování integrace, důraz na sociálně-ekologický model integrace, který má zajistit trvale udržitelný rozvoj;

Složení vlády a parlamentu 2001-2005

Předposlední volby se v Polsku uskutečnily 23. září 2001. Volební účast byla 46% voličů. Volby vyhrál levicový Svaz demokratické levice. Těchto voleb se zúčastnily a uspěly

nové politické subjekty - jako následníci Solidarity Právo a spravedlnost (PiS) v čele s bratry Kaczyńskými a Občanská platforma (PO), dále Liga polských rodin (LPR), poprvé do Sejmu vstoupila Sebeobrana v čele s A. Lepperem. Vládní koalici ale utvořily stávající politické strany – koalice Svazu demokratické levice (SLD) a Unie práce společně s Polskou lidovou stranou (PSL), které dokončily přístupová jednání Polska do Evropské unie v prosinci 2002.

Tabulka č. 1 – Výsledky voleb - Sejm

Parlamentní strany	Počet hlasů (%)	Počet mandátů v roce 2001
Spojenectví demokratické levice - SLD	41 % (koalice SLD a UP)	200
Unie práce - UP		16
Polská lidová strana PSL	9 %	42
Demokratická strana (Unie svobody) PD	3,1 %	0
Volební akce Solidarita pravice	5,6 %	0
Občanská platforma Polské republiky - PO	12,7 %	65
Právo a spravedlnost - PiS	9,5 %	44
Sebeobrana	10,2 %	53
Liga polských rodin - LPR	7,9 %	38
Německá menšina	0,4 %	2

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Polish_parliamentary_election%2C_2005

Tabulka č. 2 – Výsledky voleb - Senát

Parlamentní strany	Počet mandátů v roce 2001
Spojenectví demokratické levice - SLD	75
Unie práce – UP (v koalici se SLD)	
Polská lidová strana PSL	4
Senat 2001	15
Sebeobrana	2
Liga polských rodin - LPR	2
Ostatní	2

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Polish_parliamentary_election%2C_2005

Výsledky voleb a nové složení parlamentu roku 2005

Poslední volby do obou komor se v Polsku uskutečnily 25. září 2005. Volby vyhrály s velkou převahou dvě středo-pravicové strany – Právo a spravedlnost a Občanská platforma Polské republiky. Úřadující středo-levicová vládní strana Spojenectví demokratické levice byla poražena. Tyto volby přinesly velmi výraznou změnu mocenské struktury na polské politické scéně. Svoji parlamentní účast neobhájila jen Polská sociální demokracie. Po volbách začala probíhat koaliční jednání mezi Občanskou platformou a stranou Právo a spravedlnost, koaliční jednání však ztroskotala a 1. listopadu 2005 byla jmenována menšinová vláda strany Právo a spravedlnost v čele s Kazimierzem Marcinkiewiczem. Tato vláda byla nahrazena 5. května 2006 koaliční vládou stran Právo a spravedlnost, Sebeobrana a Liga polských rodin pod vedením Kazimierza Marcinkiewicze. Marcinkiewicz ovšem na svůj post rezignoval v červnu 2006, byla tedy sestavena již třetí vláda ve stejném stranickém složení jako předchozí a premiérem se stal Jarosław Kaczyński.

Tabulka č. 3 – Výsledky voleb - Sejm

Parlamentní strany	Počet hlasů (%)	Počet mandátů v roce 2005
Spojenectví demokratické levice - SLD	11,3 %	55
Polská lidová strana PSL	7 %	25
Demokratická strana PD	2,5 %	0
Občanská platforma Polské republiky - PO	24,1 %	133
Právo a spravedlnost - PiS	27 %	155
Sebeobrana	11,4 %	56
Liga polských rodin – LPR	8 %	34
Polská sociální demokracie SDPL	3,9 %	0
Německá menšina	0,3 %	2

Zdroj: http://pl.wikipedia.org/wiki/Wybory_parlamentarne_w_Polsce_2005

Tabulka č. 4 – Výsledky voleb – Senát

Parlamentní strany	Počet mandátů v roce 2001
Právo a spravedlnost - PiS	49
Občanská platforma Polské republiky – PO	34

Sebeobrana	3
Liga polských rodin – LPR	7
Polská lidová strana PSL	
Nezávislí	5

Zdroj: http://pl.wikipedia.org/wiki/Wybory_parlamentarne_w_Polsce_2005

Složení vlády po volbách v roce 2005

Nejprve byla 1. listopadu 2005 jmenována menšinová vláda strany Právo a spravedlnost (PiS). PiS pak v únoru 2006 podepsala „Pakt stability“ s Ligou polských rodin (LPR) a Sebeobranou. Jednalo se ale stále o podporu menšinové vlády PiS. V dubnu 2006 byla podepsána koaliční dohoda se Sebeobranou a „odpadlíky“ z LPR, kteří vytvořili novou Stranu národně-konzervativní. Stále se ale jednalo o menšinovou vládu. 5. května 2006 vznikla většinová koaliční vláda PiS, LPR a Sebeobranu. Na začátku července 2006 nahradil premiéra Kazimierza Marcinkiewicze (PiS) Jaroslaw Kaczyński (PiS). Od 13. srpna 2007 se opět jednalo o jednobarevnou vládu PiS.

Parlamentní volby 2007

Důvody rozpadu koalice

9. července 2007 - Prezident na žádost premiéra odvolal z funkce místopředsedy vlády a ministra zemědělství Andrzeje Leppera kvůli vyšetřování korupce v Sebeobraně.

16. července 2007 - Andrzej Lepper rozhodl o setrvání svého hnutí Sebeobrana ve vládní koalici.

31. července 2007 - Místo Leppera se novým ministrem zemědělství stal Wojciech Mojzesowicz (PiS). V reakci na tento krok se Sebeobrana rozhodla 5. srpna odvolat z vlády své zbylé dva ministry s odůvodněním, že PiS porušilo koaliční smlouvu, podle níž má toto vládní křeslo obsazovat člen Sebeobranu.

8. srpna 2007 - Premiér Kaczyński odvolal ministra vnitra Janusze Kaczmarka kvůli úniku informací o korupčním skandálu. Novým ministrem vnitra byl jmenován Władysław Stasiak.

11. srpna 2007 - Představitelé premiérové strany PiS vyslovili souhlas s uspořádáním předčasných parlamentních voleb.

Rozhodnutí o vypsání předčasných voleb

7. září 2007 Sejm (Dolní komora polského parlamentu) rozhodl o svém rozpuštění. (Byla nutná 2/3 většina, které bylo dosaženo. Pro bylo 377 poslanců. Proti byli představitelé Sebeobranu a Ligy polských rodin.) Téhož dne prezident Lech Kaczyński vyhlásil volby na 21. října 2007.

Obsazení Sejmu (celkem 460 mandátů):

Parlamentní strany	Počet hlasů (%)	Počet mandátů v roce 2007
Občanská platforma	41,5	209
Právo a spravedlnost	32,1	166
Levice a demokraté	13,2	53
Polská lidová strana	8,9	31
Zástupce německé menšiny		1

Obsazení Senátu (celkem 100 mandátů):

Parlamentní strany	Počet mandátů v roce 2007
Občanská platforma	60
Právo a spravedlnost	39
Nezávislí	1

volební účast: 53,9%

Charakteristika koalice Levice a demokraté:

Koalice je složená z následujících politických stran: Svaz demokratické levice (SLD), Polská sociální demokracie (SDPL), Unie práce (UP), Demokratická strana (PD). Uskupení vzniklo 3. září 2006, před obecními volbami ve Varšavě. Program vychází z politické orientace jednotlivých stran koalice. Uskupení se tedy profiluje jako středo-levé, sociálnědemokratického charakteru, proevropské. Lídrem je bývalý polský prezident Aleksander Kwaśniewski.

Prameny

Kubát, Michal: Demokracie v Polsku. Politický systém Polské republiky (1989-2005). Praha: SLON 2005

Kubát, Michal a kol.: Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o. 2004

Kubát, Michal: Parlamentní volby 2001 v Polsku. Politologická revue č. 2/2001

Státní volební komise www.pkw.gov.pl

Wikipedia

http://en.wikipedia.org/wiki/Polish_parliamentary_election%2C_2005

http://pl.wikipedia.org/wiki/Wybory_parlamentarne_w_Polsce_2005

http://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Poland

Sebeobrana a Liga polských rodin – protestní strany v polském parlamentu

<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=182>

Evropeizace stranických systémů

<http://www.iips.cz/upload/working%20papers/19EvropeizaceHUPLSVK06.pdf>